

УДК 929.53(477.64)"18"

Андрій НОВІКОВ
(Запоріжжя)

ПЕРЕСЕЛЕННЯ У ВЕЛИКУ БІЛОЗЕРКУ З ПОЛТАВСЬКОЇ ТА ЧЕРНІГОВСЬКОЇ ГУБЕРНІЙ НА ПОЧАТКУ ХІХ ст.

У багатьох публікаціях вказано, що заселення Великої Білозерки відбувалось з Полтавської та Чернігівської губерній, та в них немає відповіді, з яких саме населених пунктів були переселенці. За метричними книгами в Державному архіві Запорізької області, які збереглись починаючи від 1840 р., можна виявити тільки окремі згадки про конкретні місцевості, звідки прибули нові поселенці в Велику Білозерку. Але Велику Білозерку заснували значно раніше, а ревізькі казки по цьому селу не збереглись, тому для дослідження процесу переселення була необхідність скористатися документами інших архівів. Метричні книги Великої Білозерки вдалося виявити також у Державному архіві Херсонської області та Кам'янсько-Дніпровському історико-археологічному музеї. Це дає можливість заповнити окремі білі плями в історії села, однак не вносить ясність про початок заселення.

У процесі пошуків у Державному архіві Автономної Республіки Крим були виявлені документи про переселення в с. Білозерку Дніпровського повіту Таврійської губернії 1805 р. У вказаному році переселялись із наступних місць Полтавської губернії: м. Бірки, с. Лютенські Будища, с. Троянівка, с. Загрунівка, с. Малі Будища Зіньківського повіту; с. Крутий Берег, х. Вершино-Іржавський Лубенського повіту; м. Багачка Миргородського повіту; м. Переволочна, с. Ліски Прилуцького повіту; с. Ярмолинці, с. Артюхівка, с. Перекопівка, с. Сурмачівка, с. Шумськ Роменського повіту; с. Калкаїв Хорольського повіту; а також з Чернігівської губернії: с. Комарівка Козелецького повіту; с. Берестовець Борзнянського повіту; с. Кукшин Ніжинського повіту. Всього за 1805 р. переселилось 784 особи. Виявлені подібні дані і за деякі інші роки, але надалі кількість переселенців у Велику Білозерку була вже значно меншою. За записами про прибулих видно, що більшість з них на той час були козаками. Крім того, знайдений документ про надання ділянки під нове село Білозерку 5 вересня 1804 р. У розділі документи додано виписки з цих матеріалів. Із знайденої інформації видно, коли почалось заселення села, з яких населених пунктів і в якій кількості воно відбувалось. Тепер це дає можливість ввести ці дані до наукового обігу і виправити помилки, що були допущені в публікаціях, де приводилась інформація з історії села Велика Білозерка.

Пошуки продовжувалися в Державних архівах Полтавської та Чернігівської областей. Там були досліджені документи, пов'язані з переселенням і вказаними населеними пунктами, в яких проживали люди до моменту переселення. Вдалося ідентифікувати всі населені пункти, деякі з них змінили свої назви, але як і раніше більшість із їх числа знаходиться на Полтавщині. В деяких з цих місцевостей і зараз проживають представники з прізвищами, які зустрічаються у Великій Білозерці, але є прізвища, яких вже немає в Полтавській та Чернігівській областях. Це пояснюється тим, що пройшло переселення всіх представників даного прізвища, або в певних родинах переважно народжувалися дівчата. В Полтавському та Чернігівському архівах була знайдена додаткова інформація, що стосується переселення та розташування вказаних місць, згідно нинішнього адміністративного розподілу, про це зазначено в додатку.

Надалі були продовжені дослідження в Центральному державному історичному архіві в м. Києві по тих же населених пунктах Полтавської та Чернігівської губерній періоду до 1805 р. В результаті виявлено записи в метричних книгах та сповідних розписах другої половини ХVІІІ ст. про предків, нащадки яких переїхали у Велику Білозерку. Крім того, в документах Рум'янцевського опису та компутах полків в історичному архіві, а також в компутах полків в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського була знайдена інформація про родину, службу, майно та інше. Для осіб з прізвищами Юхник та Павелко з містечка Багачка були знайдені різного характеру записи про предків, що сягають до початку ХVІІІ ст.

За результатами досліджень можна зробити висновок: незважаючи на відсутність ревізьких казок, великі прогалини в метричних книгах (за перші 35 років з початку заселення Великої Білозерки вони відсутні), тим, у кого родовід пов'язаний з цим селом, є шанс дослідити його вглибину на три століття. Використовуючи виявлені матеріали, ті, хто цікавиться своїм родоводом, можуть зайнятися цією темою та внести свій вклад у дослідження історії села та своєї родинної історії.

Нижче надається інформація про документи в Центральному державному історичному архіві в м. Києві. Найбільший інтерес вона може становити для тих, у кого предки переселились у Велику Білозерку з містечка Багачки.

Метричні книги м. Багачки:

Ф. 127. – Оп. 1012. – Спр. 267 (1752 р.), 268 (1753 р.), 802 (1780 р.), 905 (1789 р.), 963 (1792 р.),
Ф. 127. – Оп. 1014. – Спр. 119 (1790 р.), 124 (1791 р.), 133 (1794 р.).

Ревізії Миргородського полку:

Ф. 51. – Оп. 3. – Спр. 19315 (1731 р.), 19320 (1738 р.), 19324 (1739 р.), 19338 (1741 р.), 19350
(1752 р.), 19369 (1729 р.).

Справи, де є списки з Багачки:

Ф. 51. – Оп. 1. – Спр. 384 (1749 р.), Ф. 167. – Оп. 1. – Спр. 174а (1741 р.), 384 (1749 р.), Ф. 193.
– Оп. 1. – Спр. 2038 (1795 р.), Ф. 193. – Оп. 2. – Спр. 22 (1782 р.).

Також є Компут та Ревізька книга Миргородського полку в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського:

1.54479/28/(1723 р.), 1.54476-54478/28/(1737 р.).

Для тих, у кого предки з переселенців Зіньківського повіту надається наступна інформація.

Метричні книги по Гадяцькому полку:

Ф. 127. – Оп. 1012. – Спр. 48 (1723-1741 рр.), 56 (1723-1741 рр.), 202а (1747 р.), 212 (1744 р.), Ф.
127. – Оп. 1014. – Спр. 119 (1790 р.), 124 (1791 р.), 133 (1794 р.).

Сповідні по Гадяцькому полку:

Ф. 127. – Оп. 1015. – Спр. 38 (1764 р.), 58 (1771 р.), 78 (1782 р.), 84а (1784 р.), 107 (1794 р.), Ф.
127. – Оп. 1016. – Спр. 30 (1767 р.).

Ревізії Гадяцького полку:

Ф. 51. – Оп. 3. – Спр. 19323 (1739 р.), 19327 (1741 р.), 19332 (1740 р.), 19347 (1747 р.), 19355
(1740 р.), 19363 (1731 р.), 19378 (1738 р.), 19678 (1737 р.), 19679 (1743 р.), 19680 (1745 р.), 19681 (1745
р.), 19682 (1750 р.).

Справи, де є списки по Гадяцькому полку:

Ф. 51. – Оп. 3. – Спр. 19279 (1739 р.), 19285 (1746 р.), 19293-19297 (1746 р.), 19409 (1764 р.).

Рум'янцевський опис. Гадяцький полк:

Ф. 1716. – Оп. 1. – Спр. 1 (1765–1769 рр.).

Також є Ревізька книга Гадяцького полку в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського:

1.54334/22/(1736 р.).

* * *

Переселення в с. Білозерку Дніпровського повіту Таврійської губернії з Полтавської та Чернігівської губерній у 1805 [784], 1808 [116], 1809 [168] та 1810 [76] роках¹:

з Полтавської губернії – 894

Зіньківський повіт – 410

м. Бірки, с. Лютенські Будища, с. Троянівка 109+70 [1805] [Троянівка Бірківська с/р
Зіньківський р-н]²

м. Бірки 20+16 [1805] [Зіньківський р-н]

12+9 [1809]

с. Лютенські Будища 15+12 [1809] [Зіньківський р-н]

5+7 [1809]

м. Борки, с. Загрунівка 62+53 [1805] [Зіньківський р-н]

с. Малі Будища 12+8 [1805] [Зіньківський р-н]

Золотоніський повіт – 4

с. Мельники 2+2 [1809] [Чернобайвський р-н Черкаська обл.]

Лубенський повіт – 56

с. Крутий Берег 17+9 [1805] [Лубенський р-н]

х. Вершино-Іржавський 14+12 [1805] [Чайківщина Староіржавецька с/р Оржицький р-н]

с. Литвяки 3+1 [1809] [Лубенський р-н]

Миргородський повіт – 195

м. Багачка 61+45 [1805] [Велика Багачка Великобагацький р-н]

21+19 [1809]

9+8 [1809]

с. Обухівка 23+9 [1809] [Велика Обухівка Миргородський р-н]

Прилуцький повіт – 39

м. Переволочна, с. Лиски 31+8 [1805] [Переволочна, Лиски, Прилуцький р-н Чернігівська обл.]

Роменський повіт – 172

с. Ярмолинці, с. Артюхівка, с. Перекопівка, д. Сурмачівка і д. Шумськ 99+69 [1805] [Сурмачівка Глинська с/р, Шумське Артюхівська с/р Роменський р-н Сумська обл.]

с. Ярмолинці 2+2 [1809] [Роменський р-н Сумська обл.]

Хорольський повіт – 18

с. Калкаїв 7+4 [1805] [Новий Калкаїв Наріжанська с/р Семенівський р-н]

с. Милюшки 4+3 [1809] [Мелюшки Ковалівська с/р Хорольський р-н] [Полтавська обл.]

з Чернігівської губернії – 250

Козелецький повіт – 98

д. Комарівка 7+2 [1805] [Раздольне Селищенська с/р, Носівський р-н]
9+4

с. Лихачів 42+34 [1810] [Носівський р-н]

Борзнянський повіт – 125

с. Берестовець 6+3 [1805] [Борзнянський р-н]

с. Степанівка 20+10 [1808] [Борзнянський р-н]

13+10 [1808]

с. Кладьківка 37+26 [1808] [Куликівський р-н]

Ніжинський повіт – 27

с. Кукшин 15+8 [1805] [Ніжинський р-н]

1+3 [1805]

[Чернігівська обл.]

Примітка:

¹ Державний архів Автономної республіки Крим. – Ф. 68. – Оп. 1. – Спр. 768, 1183; Ф. 27. – Оп. 1. – Спр. 1103; Державний архів Чернігівської області. – Ф. 128. – Оп. 1. – Спр. 512.

² Біля населених пунктів вказане число переселенців чоловіків+жінок, рік переселення й сучасна адміністративна приналежність цих поселень

* * *

Андрій Новіков (Запоріжжя): Переселення у Велику Білозерку з Полтавської та Чернігівської губерній на початку XIX ст.

У статті досліджується матеріали про початок заселення Великої Білозерки (тепер – Запорізька область) на початку XIX ст. новими поселенцями з Полтавської та Чернігівської губерній.

Ключові слова: переселенці, Велика Білозерка, метричні книги.

* * *

Andriy Novikov (Zaporizhyya): Relocation to Velyka Bilozerka from the Poltava and Chernihiv Provinces at the beginning of the 19th c.

The paper studies new materials of the early settlement of Velyka Bilozerka (now in Zaporizhyya region) in the early 19th c. by the new settlers from the Poltava and Chernihiv provinces.

Key words: settlers, Velyka Bilozerka, metrical books.